

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФТЕХОСВІТИ
У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**Методичні рекомендації
щодо організації роботи з батьками**

**м. Дніпропетровськ
2013**

Організація роботи з батьками

Найпоширенішою формою групової роботи з батьками є батьківські збори.

Батьківські збори проводяться один раз на місяць або семестр, залежно від особливостей групи учнів, контингенту батьків. Якщо більшість батьків вже мають старших дітей, їм вже не треба розтлумачувати практику та теорію поведінки з дитиною-підлітком.

Якщо батьки — переважно люди молоді, то для набуття власного батьківського педагогічного досвіду їм необхідно зустрічатися і з педагогами, і з фахівцями набагато частіше.

Важливо заздалегідь повідомити батьків про терміни проведення батьківських зборів, вже під час першої зустрічі ознайомити їх з розкладом спільних заходів на навчальний рік. Така передбачливість педагогів дуже дисциплінує батьків і дає зрозуміти, що навчальний заклад цілеспрямовано опікується проблемами родини й приділяє співпраці з нею велику увагу.

Упродовж навчального року класному керівникові треба провести чотири обов'язкових батьківських зборів. На жаль, практика свідчить про те, що зборів на одні чи двоє буває менше: все залежить від конкретних проблем, які вимагають додаткових зборів.

Перші батьківські збори, як правило, є організаційними й проводяться наприкінці серпня — на початку вересня.

Наступні декілька є тематичними зборами: потреби батьків, класного керівника, навчального закладу, актуальність обговорюваних тем.

Останні збори року є підсумковими та проводяться наприкінці навчального року в травні-червні.

За змістом батьківські збори можуть бути *поточними, тематичними або підсумковими*.

Поточні батьківські збори — це збори з традиційним порядком денним: результати семестру, виробничої практики, проведених заходів, свят і походів.

Тематичні батьківські збори — це збори, присвячені актуальній темі, в обговоренні якої зацікавлена більшість батьків групи. Тематичні батьківські збори зазвичай мають просвітницький характер і спрямовані на розширення знань батьків у сфері виховання дітей.

Підсумкові батьківські збори — це збори, метою яких є підбиття результатів розвитку та досягнень учнівського колективу за певний час. Під час таких зборів батьки мають можливість оцінити досягнення всіх учнів, власної дитини, порівняти колишні досягнення з найновішими. Залежно від теми та мети, підсумкові батьківські збори можна проводити в будь-якій формі: це можуть бути урочисті свята, багаття, походи, збори.

Але якими б не були за змістом батьківські збори, вони все одно вимагають ретельної підготовки: їхня ефективність пропорційна ретельності планування, продуманості сценарію, який педагог розробляє або самотужки, або з допомогою батьківського комітету й учнів. Має сенс підготувати до кожних батьківських зборів діагностичний або статистичний матеріал, пов'язаний із вивченням окремих аспектів життя учнів групи: корисність зборів для батьків полягає в отриманні особливо актуальної для них саме на цей час інформації. Тому батьківські збори доцільно урізноманітнити такими рубриками, які згодом можуть стати традиційними: «Історія виховання дітей у родині», «Видатні педагоги світу», «Традиції виховання народів світу», «Крилаті фрази про виховання», «Абетка виховання дітей у родині», «Радимо прочитати», «Книжкова полиця батьків», «Обговоріть разом із дитиною», «Скринька мудрості», «Творча майстерня родини» та ін.

Ці та інші рубрики дозволять зробити батьківські збори незвичайними, їх рейтинг зміниться на краще, сприятиме більш тісним взаєминам у ланцюжку «вчитель — учень — батьки».

Значну увагу класному керівникові слід приділити формуванню традицій проведення батьківських зборів: це дозволить викликати в батьків інтерес до зборів, відповідальність і потребу брати участь у справах колективу учнів.

Які з традицій батьківських зборів є значущими й ефективними? Наприклад, традиція заохочення активних батьків здійснюється в різних формах: чи то нагородження грамотами, дипломами, сувенірами, зробленими руками учнів, чи то концертна програма, випущені іменні вітальні стіннівки або медалі.

Велике значення для усіх членів родини мають листи подяки, які класний керівник надсилає як учневі додому, так і його батькам на роботу. Великим стимулом для дитини може стати лист подяки, отриманий сім'єю у день народження дитини.

Незмінною темою батьківських зборів можуть стати й певні ритуали. Наприклад, ритуал, умовно названий «Чарівною скринькою», який полягає в написанні дітьми до кожних батьківських зборів листів. У своїх листах учні можуть розповісти про те, що їм часом важко сказати вголос.

Якщо такий ритуал вкорінюється, батьки з нетерпінням чекають на нього. Іноді традиція написання один одному листів стає ще й сімейною, про що батьки із задоволенням розповідають і дякують за таку нову можливість спілкування.

Для класного керівника дуже важливою є думка батьків про проведені збори. Доречно вводити до сценарію батьківських зборів елементи рефлексії (усний або письмовий аналіз батьками результатів зборів, колажу або стіннівки), тому що ретельно підготовлені, змістовні, не стандартні за формою й актуальні за значенням батьківські збори дійсно можуть перевернути свідомість тат і мам, розбудити в них величезний виховний потенціал і бажання допомогти своїй дитині стати щасливою. Щоправда, існують ще дві умови ефективності батьківських зборів: потреба в них дорослих та авторитетність педагога в очах батьків.

Батьківська конференція

Важливою формою групової роботи з батьками є конференція.

Конференції доцільно проводити як обмін досвідом з виховання дітей або думками з певної проблеми. Предметом обговорення батьківської конференції можуть стати документи з реформування освіти (система оцінювання знань учнів та її зміст або, наприклад Конвенція про права дитини). Конференція, як і будь-яка зустріч із батьками, готується та планується заздалегідь ретельно: відповідна літературна виставка, вивчення думки дорослих, дітей і вчених. Під час конференції може бути ухвалене рішення в рамках обговорюваної проблеми, що неможливо здійснити за відсутності батьків.

Темою для обговорення на батьківській конференції можуть бути й нагальні проблеми навчального закладу: оформлення і ремонт будівлі закладу, плідність співпраці родини й освітнього закладу, моральні й естетичні аспекти організації училищних свят, результати атестації навчального закладу й багато чого іншого.

Доброю традицією школи можуть бути щорічні конференції батьківських комітетів груп, які можна проводити один-двічі на навчальний рік.

На початку року представникам батьківських комітетів груп демонструється готовність закладу до нового навчального року, розповідається про досягнуті успіхи, про плани на майбутнє, в яких особлива роль відводиться співпраці з батьками.

Напередодні канікул підбиваються підсумки, відзначається внесок батьківських комітетів у співробітництво із навчальним закладом, окреслюються проблеми, які потребують батьківської допомоги. Не треба нехтувати при цьому зустрічами окремих батьків і батьківських комітетів з адміністрацією, роботодавцями, фахівцями різних галузей, педагогічним колективом.

Зустрічі поколінь

Ще однією традицією в роботі з класним колективом є проведення зустрічі поколінь на честь свята Перемоги, яке дозволяє на краще змінити взаємини дорослих і дітей. Нагадуємо, що всі ці заходи вимагають від педагога серйозної підготовки, неабияких душевних і фізичних витрат.

Неоціненне значення батьківські зустрічі можуть мати під час роботи і з так званими проблемними дітьми. Зрозуміло, що проблемними вони стають, зокрема, і через нестачу спілкування, розуміння та сприйняття рідними і близькими людьми. За таких умов зустрічі з батьками інших дітей, авторитетність чужих батьків в очах проблемної дитини можуть зробити набагато більше, ніж плідна співпраця фахівців найвищого рівня.

День відкритих дверей для батьків. Цей вид роботи потребує єдності закладу, батьків, учнів, сприяє згуртуванню всього колективу. Цього дня у закладі проводять батьківські збори, лекції, консультації, екскурсії по ПТНЗ, організують виставки, вечори, читацькі конференції. Роботу з його підготовки очолює батьківський комітет і комісія з питань педагогічної пропаганди. Його доцільно починати з лекції, доповіді, конференції, в яких задіяні всі батьки. Відтак вони працюють диференційовано. Хоч би якою була програма, батьки повинні отримати вичерпні відомості про своїх дітей і поговорити з директором, його заступниками, учителями, класними керівниками, майстрами, органами дитячого самоврядування.

Батьківські клуби

Цікавою формою роботи з батьками є батьківські клуби. Батьківські клуби — це об'єднання за інтересами: спільне захоплення дітей і батьків, однакове розуміння проблеми. Не менш важливим є також інтерес до вивчення літератури з проблем виховання.

Організація клубів батьків — справа, яка згуртовує батьків, розвиває власну спостережливість під час виховання дітей, формує адекватність батьківської самооцінки та критичність до, власних методів виховання, і загалом допомагає уникнути проблем підліткового віку. У батьківському колективі завжди знайдуться ті, що зацікавлені у вивченні різних систем та певних напрямів виховання і навчання. Саме таких батьків слід залучати до участі в клубній роботі.

Засідання клубів зазвичай проводяться три-чотири рази на рік. Батькам вчасно пропонується тематика клубних занять, до якої вони можуть вносити корективи. Останнім часом через ситуацію, пов'язану з поширенням наркоманії і токсикоманії в суспільстві, батьки прагнуть якомога більше знати про цю проблему. Неформальна обстановка занять у клубі, залучення фахівців, можливість перегляду відеоматеріалів, зустрічі з тими, хто пережив подібні проблеми у вихованні дітей, — усе це може зробити роботу клубу корисною і необхідною в житті закладу. Заняття в клубі згуртовують однодумців-ентузіастів, здатних згодом стати авторитетними товаришами багатьом дітям, яких спіткали серйозні життєві проблеми.

Великою підмогою в роботі класного керівника з учнями можуть стати клуби творчості, членами яких є цілі сім'ї. Такі клуби об'єднують дітей та їхніх батьків спільним захопленням, яке формує зовсім інший простір для обопільних особистісних взаємин. Вивчення світу тварин і рослин, флористика, живопис, поезія та спорт, шиття та плетіння — усі ці інтереси можуть стати підставою для створення клубу. Клубне заняття — це не лише зустріч захоплених людей: це традиції і звичаї спілкування, це вплив на майбутні вчинки людини, це формування її культури та характеру. Класному керівникові слід заохочувати батьків до участі у клубній роботі. Доброю традицією класу може стати щорічна презентація досягнень клубу: чи то у форматі маленького відеофільму, виставки робіт учасників клубу або благодійного аукціону тощо.

Індивідуальна робота з батьками

Чи не найпровіднішу роль у роботі класного керівника відіграє індивідуальна робота з батьками, формами якої можуть бути індивідуальні консультації, бесіди, відвідування вдома.

Індивідуальні консультації проводяться за ініціативи батьків або класного керівника. Приводом для запрошення батьків на консультацію можуть стати результати спостережень педагога за дитиною, проблеми в спілкуванні дитини з однолітками або педагогами, конфліктні ситуації. Під час підготовки та проведення індивідуальної роботи з родиною існують певні етичні правила спілкування з батьками. Необхідно заздалегідь обговорити можливість проведення такої консультації. Батьків слід запрошувати на консультацію доброзичливо та спокійно. Час консультації або бесіди має бути чітко обговорено. Батьки не повинні чекати своєї долі під дверима. Бажано, аби на зустрічі були присутні обидва з батьків. Мету консультації, її актуальність треба чітко сформулювати. Батькам бажано надати можливість повною мірою висловитися щодо обговорюваної проблеми. Усі аргументи батьків «за» і «проти» треба уважно вислухати. За необхідності в ході консультації можна організувати зустріч з фахівцями. Результатом консультації повинні стати чіткі рекомендації та пропозиції з обговорюваної проблеми.

Відвідування учня вдома

Насправді, відвідування дитини вдома — не простий і найостанніший захід. Не всі батьки готові до того, щоб класний керівник турбував їх удома, однак якщо спільне учнівське життя ледве починається, слухний час вчитися бути разом. Викладач може прийти не тільки перевірити куточок учня, але й привітати з днем народження, відвідати хвору дитину разом з її одногруппниками, за потреби, навіть, допомогти в хатній роботі. Застосовувати такі прийоми можна тільки тоді, коли вони викликані певними обставинами в житті учня. Проте останнім часом ми подекуди спостерігаємо ситуації насильства по відношенню до дитини. Діти в таких родинах почуваються вигнанцями, і при цьому далеко не завжди навчальний заклад й класний керівник знають правду про родинні обставини. Якщо батьківському комітетові відомо про проблемні ситуації в родинах учнів, слід відвідувати такі сім'ї не кидаючи їх напризволяще.

Неабиякою підтримкою в організації виховання учнів є консультації для батьків. Кожну консультацію або бесіду класний керівник повинен ретельно аналізувати. Результати відвідуванні вдома, консультації фіксуються в щоденнику класного керівника і є керівництвом до дії на наступних зустрічах з родиною.

Батьківський комітет групи

Велику роль у співпраці батьків учнів і класного керівника відіграє *батьківський комітет*. Від злагодженості та відповідальності роботі цього комітету залежить атмосфера класного колективу, взаємини батьків один з одним, спілкування дорослих і дітей.

Добре організований батьківський комітет може виконувати різні функції, однією з яких є допомога в організації навчально-виховного процесу: наприклад, організація конкурсів, рейдів-перевірок тощо. Особливе значення має участь батьківського комітету в днях відкритих дверей групи та днях самоврядування.

Ще одна важлива функція батьківського комітету — допомога класному керівникові в позакласній роботі. Насамперед — організація та проведення батьківських уроків у, тобто надання можливості для творчості, імпровізації кожній родині. Під час батьківського уроку учні знайомляться із захопленнями конкретної сім'ї, дізнаються про цікаві традиції та звичаї, розширюють свій кругозір.

Крім таких уроків, батьківський комітет може допомогти класному керівникові в організації свят, екскурсій і поїздок. Допомога батьківського комітету в розв'язанні проблем із відвідуванням театрів, музеїв, виставок є досить значною.

Багато чого може зробити батьківський комітет для розв'язання господарсько-побутових питань: ремонт кабінету, меблів, харчування дітей у їдальні, дотримання санітарно-гігієнічних і профілактичних норм — це й багато чого іншого може перебувати в компетенції батьківського комітету. За певних обставин батьківський комітет має не лише право, але й обов'язок взяти участь у роботі закладу з проблемними родинами: це і відвідування учнів удома, і профілактичні бесіди, і захист прав учнів у різних інстанціях.

Батьківський комітет обирається загальними зборами батьків з урахуванням пропозиції класного керівника та за ініціативи самих батьків.

Термін повноважень батьківського комітету — один рік, але за нагальної необхідності його може бути переобрано позачергово або подовжено його повноваження. Починаючи роботу класному керівникові слід попередити батьків про щорічне оновлення членства в батьківському комітеті. Треба наголосити також на тому, що робота в батьківському комітеті кожного з батьків дозволить усвідомити проблеми класного керівництва та активно брати участь у їх розв'язанні.

Зазвичай обов'язки в батьківському комітеті розподіляються між його головою, заступниками, які відповідають за окремі ділянки роботи, і скарбником.

Голова батьківського комітету організовує його загальну діяльність, разом із заступниками складає план роботи, допомагає класному керівникові під час підготовки та проведення батьківських зборів, представляє колектив батьків групи в батьківському комітеті закладу.

За необхідності захисту прав учнів в правових структурах голова бере участь у них або у відвідуваннях проблемних родин, а також допомагає розв'язувати конфлікти в учнівському колективі.

Заступник голови батьківського комітету, який керує позакласною діяльністю за участю батьків, виконує різноманітну роботу. До його компетенції входить: залучення батьків до організації занять гуртків, секцій, батьківських уроків; організація спільних свят, походів, екскурсій, поїздок, розважальних заходів.

Заступник голови батьківського комітету, відповідальний за господарську роботу, організовує допомогу батьків у ремонті та оформленні класного кабінету, в придбанні предметів, необхідних для учнівського колективу.

До обов'язків скарбника входить збирання коштів на потреби групи, складання кошторису витрат та звітності перед батьківськими зборами. Якщо в цьому є потреба, він виділяє з бюджету батьківського комітету кошти для заохочення учнів у межах програми «Обдаровані діти» або на видавничу діяльність (учнівський журнал (газета) групи, ксерокопіювання необхідних наочних посібників).

Засідання батьківського комітету відбуваються щомісяця, однак за певних умов зустрічі можуть бути частішими.

Документами, що регламентують діяльність батьківського комітету, є протоколи його засідань, положення про батьківський комітет закладу, план роботи батьківського комітету на навчальний рік або півріччя та графік засідань.

Орієнтовне положення про батьківський комітет групи

Батьківські комітети в закладах повинні організовуватись на підставі Наказу Міністерства Освіти і Науки України №440 от 02 июня 2006г «**Про затвердження Примірною положення про батьківські комітети (ради) загальноосвітнього навчального закладу**».

Батьківський комітет групи — це об'єднання батьків, діяльність якого спрямована на всебічне сприяння педагогічному колективові вчителів, майстрів, які працюють із класом, класному керівникові, співпраці родини та закладу на користь учнів.

Батьківський комітет обирається на батьківських зборах на початку навчального року терміном на один навчальний рік.

До батьківського комітету можуть бути обрані батьки будь-якого учня групи за їхнім бажанням або згідно з пропозицією більшості учасників батьківських зборів.

Голова батьківського комітету обирається з числа членів батьківського комітету на першому засіданні.

Про свою діяльність батьківський комітет звітує перед батьківським! зборами.

Збори батьків мають право вимагати від батьківського комітету позачергового звітування, якщо існують підстави для сумнівів у діях останнього.

Батьківський комітет групи бере участь у засіданнях ради ПТНЗ, педагогічних конференціях, зустрічах батьківських комітетів груп з адміністрацією закладу.

Засідання батьківського комітету групи відбуваються щомісячно. Ухвалені рішення фіксуються в протоколі, які зберігаються у голови батьківського комітету.

Положення про батьківський комітет групи приймається на засіданні батьківського комітету закладу або на засіданні ради ПТНЗ.

Батьківський комітет групи зобов'язаний:

допомагати класному керівникові в налагодженні контакту з колективом батьків; залучати батьків до спільної діяльності з учнями;

впливати на формування культури батьківського спілкування;

за необхідності бути посередником між родиною, ПТНЗ, громадськими організаціями;

стимулювати ініціативність і відповідальність у вихованні підростаючого покоління;

висувати пропозиції щодо поліпшення освітньо-виховного процесу в ПТНЗ;

дотримуватися етичних норм у спілкуванні з педагогами, учнями та батьками учнів.

Батьківський комітет має право:

брати активну участь в організації освітньо-виховного процесу класу;

допомагати класному керівникові та ПТНЗ у придбанні підручників і посібників

разом із класним керівником відвідувати учнів удома;
бути присутнім на уроках і позакласних заходах;
висловлювати свій погляд на проведення класних заходів;
разом із класним керівником впливати на безвідповідальних батьків;
проводити бесіди з проблемними учнями;
підтримувати тісний контакт із правоохоронними органами та громадськими організаціями з метою захисту прав та інтересів дитини і родини, за необхідності залучати фахівців різних галузей для розв'язання проблем сімейного виховання.

Підготовка та проведення батьківських зборів

Батьківські збори групи — це ефективна форма взаємодії батьків усієї групи та класного керівника. Але часто можна спостерігати присутність на батьківських зборах батьків із тривожно-відсутнім поглядом, які приречено чекають на свою долю, а педагог із задоволенням констатує негативні факти з життя дитячого колективу. Це призводить до того, що вже з перших зустрічей в батьків формується почуття тривожного очікування батьківських зборів, а потім батьки просто перестають відвідувати їх.

Як зробити збори цікавими й корисними для батьків, пізнавальними та просвітницькими? Цього можна досягти в разі, якщо із самого початку роботи педагог формуватиме традиції проведення батьківських зборів.

Традиції підготовки та проведення батьківських зборів можуть урізноманітнюватися. Вони мають сприяти формуванню культури бути батьками, розвивати інтерес до проблем педагогіки та психології, надавати допомогу в подоланні різних проблем у вихованні власних дітей.

Доброю традицією батьківських зборів є оформлення індивідуальних запрошень татам і мамам для участі в батьківських зборах. Запрошення можуть бути оформлені як поліграфічним способом, так і руками учнів, але завжди – за допомоги батьківського комітету. Головна мета таких запрошень на батьківські збори – завчасне повідомлення про них.

У запрошенні завжди повністю вказуються ім'я та по батькові обох батьків, день і година проведення зборів, тема, орієнтовні часові межі, контактний номер телефону, за яким можна одержати додаткову інформацію. Прочитавши ці рядки, хтось може сказати, що підготовка такого запрошення забере багато часу, однак саме такий підхід до організації, роботи з батьками допоможе сформувати повагу до професійної діяльності педагога, підкреслить значущість зустрічей учителів із батьками, стимулюватиме інтерес до навчального закладу та культуру батьківської взаємодії як один з одним, так і з ПТНЗ.

Такі запрошення можна щорічно збирати в архіві групи і прикрашати будь-яке свято, особливо фінал навчального року або свято закінчення ПТНЗ.

Ще однією традицією батьківських зборів є ведення батьківських щоденників. Батьківський щоденник — це звичайний зошит, в якому батьки ведуть записи від першої зустрічі з класним керівником. Цей щоденник містить висновки після батьківських зборів, побажання вчителям-предметникам і рекомендації класному керівникові щодо організації спілкування з їхньою дитиною. Батьки ведуть щоденник із великим задоволенням, якщо класний керівник пояснив їм важливість і значення для своєї роботи батьківських рекомендацій.

На першій сторінці щоденника батьки фіксують інтереси і захоплення, улюблені книжки, пісеньки; позитивні та негативні якості характеру; улюблені ігри та промовки протягом навчання в різних класах.

Друга сторінка щоденника присвячена міркуванням батьків про майбутнє своєї дитини: якою вони хочуть її бачити, що прагнуть у ній розвинути, що хочуть їй побажати. Тут же батьки вказують прізвища людей, найбільш авторитетних і значущих у житті дитини. Іноді ці відомості допомагають розв'язати багато проблем, з якими доводиться стикатися, класному керівникові під час виховання дітей.

Наступні сторінки батьківського щоденника можуть бути присвячені змісту батьківських зборів: наприклад, сторінки «Народна мудрість про виховання», «Абетка педагогіки» та ін. Цілоком доречно і необхідно знайомити батьків з виховними методиками на прикладах художньої літератури, відомих історичних і літературних персонажів. Абетка педагогіки — це робота з батьками над їх педагогічним і психологічним словником: що означає той чи інший термін, назва або поняття — усе це можна успішно аналізувати на батьківських зборах.

Обов'язкова сторінка кожного батьківського щоденника і батьківських зборів — сторінка радощів, її готує до кожних батьківських зборів для батьків класний керівник. На цій сторінці педагог фіксує досягнення учня у навчанні та вихованні. Кожні батьківські збори починаються з того, що батьки одержують сторінку радощів, вкладають її у щоденник і працюють з нею упродовж усіх батьківських зборів. Класний керівник нагадує батькам уважно прочитати записи на сторінці радощів та поставити свої запитання під час зборів або після них.

Сторінка радощів допомагає батькам більше довідатися про ідеї дитини, звертає увагу родини на ті моменти, які батьки, можливо дещо занедбали через зайнятість або неухважність, фіксує досягнення дитини, яке формуються в родині та знаходять прояв у дитячому колективі.

Ведення батьківського щоденника допомагає бачити позитивний бік батьківської позиції, розвиває їхню інтуїцію і спостережливість. Через багато років такий батьківський щоденник може стати сімейною реліквією і довго ще служитиме в родині своєрідним педагогічним посібником з виховання дітей.

Цікавою традицією батьківських зборів може стати рубрика «Зелена лампа». З допомогою цієї рубрики легко програвати будь-які проблемні ситуації з життя групи, закладу й окремих учнів. Імена учнів не називаються, ситуації трохи змінюються, батькам пропонується знайти оптимальний варіант розв'язання складної життєвої проблеми.

Традиції батьківських зборів можуть урізноманітнюватися, але головні в них — формувати культуру людського спілкування, створення сприятливої атмосфери для відвертої розмови, про свої радощі й туги за умови доброзичливості та підтримки співрозмовників. Така атмосфера не з'явиться на порожньому місці. Класному керівникові доведеться вчити цьому батьківський колектив на власному прикладі.

Разом із класним керівником батьківський комітет готує традиційні привітання батькам учнів до урочистих дат і вручає їх на батьківських зборах або надсилає поштою.

Доцільно започаткувати традицію рефлексії батьківських зборів. На завершення зборів батьки оцінюють їх значення, актуальність, корисність не тільки взагалі, але й для себе особисто.

Рефлексія зборів може проходити в різних формах: це висловлювання батьків, видання «блискавки» оформлення колажу, інтерв'ю тощо.

Підсумкові батьківські збори можуть закінчуватися по-різному. Традиційними стають фотографії на пам'ять усіх батьків, нагородження батьків-активістів і помічників класного керівника і закладу, створення класної книги пошани, до якої щорічно урочисто записуються прізвище батьків, без допомоги яких життя в групі було б нудним і нецікавим.

Усі наведені вище традиції батьківських зборів приживуться тільки тоді, коли в них зацікавлені дорослі. А їхня зацікавленість, у свою чергу пропорційна зацікавленості педагога.

До щоденника класного керівника

Батьківські збори повинні просвіщати батьків, а не констатувати помилки й невдачі дітей у навчанні.

Тема зборів має враховувати вікові особливості дітей.

Тема зборів має бути актуальною.

Збори мають носити як теоретичний, так і практичний характер: аналіз ситуацій, тренінги, дискусії тощо.

Збори не повинні обмежуватися обговоренням і осудом особистостей учнів.

Класний керівник повинен не моралізувати, а спілкуватися з батьками, давати їм можливість висловлювати свою думку під час батьківських зборів, а не після них.

Батьківські збори не повинні тривати довго: головним у їхньому змісті є чіткість, лаконічність, системність.

Кожні батьківські збори мають надавати батькам корисну інформацію, яку можна використати для користі дитини (нові гуртки і секції, клуби, дитячі громадські об'єднання й організації, служби тощо).

У ході зборів класному керівникові слід зважати на присутність батьків, з'ясовувати причини відсутності окремих батьків.

Якщо класного керівника заздалегідь повідомлено про відсутність батьків на зборах, йому відразу треба призначити з ними час та дату індивідуальної зустрічі.

Готуючись до батьківських зборів, класному керівникові слід скласти їх програму і перелік питань для обговорення. Це допоможе уникнути зайвих питань з боку батьків і заощадить час зборів для висвітлення більш важливих тем.

Поточними питаннями батьківських зборів можуть бути:

- зовнішній вигляд учнів, родинні традиції дотримання санітарно-гігієнічних норм;
- харчування учнів;
- надання матеріальної допомоги учням з незаможних родин;
- організація скарбнички групи;
- функціонування гуртків і секцій та відвідування їх учнями;
- ставлення батьків до пропусків уроків учнями з поважної причини чи без неї;
- стан ведення учнями зошитів і щоденників;
- стан підручників;
- ставлення батьків до участі дітей у позакласних заходах.

Пам'ятайте: позитивний результат проведених зборів є сприятливим підґрунтям майбутніх зустрічей!

Орієнтовні теми проведення групових батьківських зборів

I курс

1. Роль сім'ї у визначенні життєвого шляху підлітків.
2. Про шкідливі звички і роль батьків в подальшому розвитку стійкої потреби дітей щодо здорового способу життя.
3. Проблеми виховання юнаків і дівчат. Педагогіка почуттів, етика сімейних стосунків.

II курс

1. Взаєморозуміння і взаємоповага. Як уникати конфліктів з власними дітьми?
2. Сім'я, етика сімейних стосунків. Педагогіка В.Сухомлинського, М.Стельмаховича у вихованні родинних позицій.
3. Роль батька у вихованні дитини.

III курс

1. Виховний потенціал сім'ї.
2. Виховання відповідальності у підлітків.
3. Сім'я, освіта, вибір життєвого шляху. Державна підсумкова атестація, державна кваліфікаційна атестація, незалежне зовнішнє оцінювання знань.

Поради вчителям

Батьківські збори – як військовий парад. Кожен раз вимагається наново демонструвати свої можливості. Краще, щоб наочно. А головне батьківське питання завжди те саме: що відбувається з моєю дитиною в навчальному закладі?

Дякуйте батькам за все підряд. Багато разів за одне й теж саме. Обов'язково у присутності всіх. Дякуйте учням за їх надзвичайних батьків. Дякуйте бабусям і дідусям за те, що допомагають організувати свята. Окремо дякуйте татам – за виняткову увагу до потреб закладу, за найменший крок назустріч дитині й учителю.

Звичайно, вияв вдячності може бути будь-яким. Але особливо запам'ятовуються листи з подякою.

Основне завдання колективу навчального закладу, якщо вона справді хоче розірвати ганебне коло протистояння з батьками з приводу прав і обов'язків за виховання і навчання дітей, – переконати батьків у своєму щирому бажанні розділити цю відповідальність порівну.

Батьки не повинні боятися ПТНЗ (пригадайте відсутність оптимізму на обличчях батьків, коли ви їм повідомляєте про чергові батьківські збори). Батьки не повинні почуватися у закладі гостями, яких запрошують тільки на великі свята, або підсобними робітниками для миття вікон чи фарбування парт, або безрозмірними гаманцями, з яких треба "витрушувати" необхідну суму в разі потреби.

Ніколи не "викликайте" батьків до ПТНЗ. Завжди запрошуйте їх поговорити. І неодмінно наперед не практикуйте ситуації "Щоб завтра батьки були в училищі!". Адже розмова під гарячу руку призводить до протилежного результату. До того часу, поки зустріч учителя і батьків буде для дитини покаранням, розраховувати на повноцінну співпрацю передчасно...

Вивчайте батьків (та інших членів сім'ї) за їх інтересами, сферою професійної діяльності, методами виховання, але не як маму Світлани чи тата Михасика, а просто як досвідчених дорослих людей, з якими вам доводиться вирішувати спільні проблеми. Можливо, ви зустрінетеся з дивовижними людьми, і вони стануть відомими завдяки вашій щирій зацікавленості.

Учіться у батьків, адже вчитель – це не обов'язково та людина, яка знає більше, а та, яка знає інше.

На жаль, на сьогодні батьківські збори – найпоширеніша форма взаємодії вчителя та родини учня. А де ж поділися лекції, семінари, педагогічні практикуми, дискусії, тренінги, конференції, психолого-педагогічні консультації? Що це – лінощі, дефіцит часу чи професійна невідповідність багатьох учителів? Виходить, кількість батьків, присутніх на зборах, – єдиний показник їх активності, довіри до ПТНЗ, готовності взяти участь в житті групи. Але й тут дотримання простих правил може суттєво стимулювати процес залучення батьків до закладу.

Ніколи не дорікайте батькам, які не відвідують батьківські збори, адже це не сприяє їх бажанню зустрітися з вами частіше. Завжди щиро (без іронії) радійте їх появі у вашому кабінеті.

Обов'язково звертайтеся до батьків по імені та по батькові, а не кажіть "мама Михайлика". Інакше може скластися враження, що батьки мають значення для вас тільки в такій ролі.

Привселюдно на зборах намагайтеся говорити про загальні проблеми, а не про проблеми конкретної дитини. А хвалити – персонально і обов'язково всіх. Знайдіть кілька теплих слів для кожної дитини. Діти змінюються, дорослішають, освоюють новий простір, і, як правило, набагато успішніше, ніж ми собі уявляємо на перший погляд.

Ви досягнете особливого ефекту, якщо вдасться проаналізувати, чого саме досягли учні з часу вашої останньої зустрічі з батьками, а що їм не вдалося, залишилося недосяжним. Вияв проблеми має бути конструктивним: ось проблема; заради її вирішення було б непогано зробити це і це; я постараюся зі свого боку, а ви спробуйте зі свого...

Якщо батькам пропонується реальна і конкретна модель застосування батьківських ресурсів, то віддача завжди збільшується. Крок за кроком цілеспрямовані дії сприяють позитивним результатам. Зростає зацікавленість батьків. Вони починають звертатися до вас за порадами, а ви отримуєте можливість відслідковувати розвиток дитини у сім'ї.

Намагайтеся не критикувати дії колег, дотримуйтеся професійної етики, навіть якщо у вас інша думка з цього приводу.

У разі необхідності, просіть батьків про надання допомоги, докладно пояснюючи, чому саме ви не можете без них обійтися; попросіть висунути інші варіанти розв'язання проблеми і з бажанням їх обговорюйте.

Запрошуючи батьків, запитайте себе: "Що я хочу отримати в результаті?" Якщо ви хочете зустрітися з мамою чи татом тільки для того, щоб висловити своє обурення, засудити дії дитини чи батьківські методи виховання, то цей шлях неефективний. Спробуйте знайти й запропонувати конструктивне рішення, і це принесе полегшення перш за все вам.

Під час обговорення в присутності дитини пам'ятайте: наскільки б вона не була винна, батьки завжди (принаймні на людях) повинні бути адвокатами своїх дітей. Нечесно і несправедливо нападати обом на одного!

Не покладайтеся на чутки. Говоріть тільки про достовірно відомі речі, не заохочуйте клепаки.

Намагайтеся не використовувати загальні фрази "погано себе поводить", "не хоче вчитися" тощо. Висловлюйтеся чітко: "не виконав два домашніх завдання з математики", "відмовився відповідати на уроці хімії" і т.д. У такому випадку батькам буде легше проконтролювати подальшу навчальну діяльність дитини.

Пропонуючи різноманітні способи вирішення проблеми, не провокуйте батьків на насилля після так званого "розбору". Цим ви лише настроїте дитину проти себе, і, як результат, діти будуть уникати повідомляти батькам дати чергових зборів.

Завершуючи зустріч, запитайте себе, чи виправдалися ваші очікування щодо неї? З якими почуттями батьки йдуть додому? Як подивиться на мене учень завтра?

СЦЕНАРІЙ БАТЬКІВСЬКИХ ЗБОРІВ

ЩОБ НЕ ЗГАСЛО РОДИННЕ ВОГНИЩЕ

Сценарій батьківських зборів

Зараз усім зрозуміло, що духовне обличчя нашого молодого сучасника значною мірою обумовлене багатьма позитивними і негативними явищами сьогоденного суспільства. Але не можна скинути з терезів таке надзвичайно важливе середовище, як сім'я. То ж ви здогадались, напевно, що сьогодні мова йтиме про деякі проблеми родинного виховання.

Чи бувають виховні рецепти на всі випадки життя? Адже кожна дитина – неповторна. Звичайно ж, ні. І все ж спробуємо обговорити деякі проблеми родинного виховання та шляхи їхнього вирішення. Загальновідомо, що атмосфера для нормального виховання дітей визначається насамперед нормальними взаєминами їхніх батьків (чоловіка і дружини). То ж спробуємо за допомогою тесту визначити свій сімейний мікроклімат.

(Психологічний тест для батьків "Ваш сімейний мікроклімат".)

"Вік ізвікувати – не пальцем перекивати", – каже народна мудрість.

Кожна одружена людина знає, що як би вдало не склалось її життя, розрив між мрією і дійсністю завжди існує. У кожній сім'ї є свої труднощі, дрібні сутички і серйозні конфлікти – життя неможливе без них.

Чи трапляються у Вас конфліктні ситуації?

А як Ви з них виходите?

Хто поступається?

Чи буває так, що Ви помиляєтесь?

Ви визнаєте перед дітьми свої помилки?

(Батьки висловлюються.)

СИТУАЦІЯ 1. Ви повертаєтесь з роботи після важкого робочого дня, втомлені, роздратовані, заходите у вітальню, а там розкидані по підлозі іграшки. Необережний крок – і Ви падаєте. Що далі?

Найчастіше іграшки миттю летять у куток, ви кричите, дитина плаче. Хіба для нас не є типовою така ситуація? Нікого з нас вона не шокує. Подумаєш, за годину усе забудеться.

А якою була б ваша реакція? Прошу взяти участь у розмові всіх присутніх. Як би варто було висловити своє невдоволення дитині?

(Батьки висловлюються.)

Я з певним наміром сказала декілька хвилин тому фразу: "За годину усе забудеться". Виявляється, що зовсім не забудеться. Одна дочка сказала матері "Матусю, я пам'ятаю всі батькові образи". То ж запитання "Чи потрібно визначити перед дітьми свої помилки?" не є риторичним.

Американські психологи радять визначити, що для нас важливіше. Чи буде це мати якесь значення, скажімо, через тиждень? Чи варто починати скандал через недоїдену вермішель, розкидані іграшки, забруднені в пісочку штанці, поламану машинку?

Безперечно, що уміння зрозуміти, простити, не пам'ятаючи зла, нанесеного близькою людиною, є золотою рисою в людському характері. Це допомагає сім'ї бути щасливою. Існує думка, що в щасливих батьків щасливі діти

Чи справді це так?

Невже ваші діти ніколи не спричиняли вам прикрощів?

Згадайте якусь складну ситуацію, зв'язану з вихованням дітей, що вам найбільше запам'яталась. Розкажіть, як ви її вирішили.

(Батьки висловлюються.)

Чи не жалкуєте сьогодні, що вчинили саме так? А якби така ситуація трапилась сьогодні, що б ви робили?

(Батьки висловлюються.)

Спілкуватись і працювати з дітьми, які виховуються в щасливих сім'ях, дуже приємно, проте нам, педагогам, досить часто доводиться мати справу з "важкими" підлітками. Звідки беруться важкі діти? Безперечно, що корінь зла слід шукати в сім'ї. Наведемо деякі статистичні дані з життя нашого району (села, міста).

(Учитель наводить дані)

Скільки потрібно делікатності, мужності, розуму, щоб правильно поведися в складній ситуації!

Скажімо, ваша дитина приходять зі школи і скаржиться, що вчителька неправильно виставила оцінку. Як реагувати?

Хтось із батьків скаже: "Учитель завжди правий". Інший: "Я порозмовляю з вчителькою і виясню, за що вона поставила тобі "2", Не плач!"

Або ще один варіант: "Яка несправедлива твоя вчителька. Я піду до школи. Ніхто тебе не скривдить більше".

Звичайно, можна навести чимало інших відповідей. Але як би відповіли ви?

А що думають з цього приводу наші гості?

А якщо вчитель неправий?

(Батьки та запрошені висловлюються.)

Буває ж і таке, коли "2" виставляється в пориві гніву і є не лише результатом не виконаного вчасно домашнього завдання, а й втіленням усього поганого, що скоїлося в учителя протягом дня.

Чи доцільно вчителю (чи батькові) вибачатись?

Чи не постраждає вчительський авторитет?

Як вважають педагоги?

А учні?

(Психолог наводить дані з анкети, проведеної напередодні з учнями. Батьки діляться думками.)

Особливо часто між членами сім'ї виникають непорозуміння, коли діти досягають підліткового віку. Складний, суперечливий процес переходу від дитинства до юності, коли змінюються уподобання, ламаються стереотипи, нерідко супроводжується конфліктами та нервовими зривами, і для дитини вихід – орієнтація на дорослих. А чи завжди ми, дорослі, чинимо правильно? Чи завжди є прикладом для своїх дітей?

(Батьки висловлюються.)

У тому, про що ми говорили, немає, ніби, нічого екстраординарного. Ми не відкрили сьогодні якихось особливих нових методів виховання. Та й чи варто? Вони здавна існують в народі, передаються з покоління в покоління.

Чи є мудріший вчитель, ніж народ? Це вічне джерело педагогічної мудрості.

Довести це запрошуємо спеціаліста з питань народної педагогіки.

(Виступ гостя.)

На згадку про сьогоднішню розмову ми даруємо вам пам'ятку "З чарівної скриньки батьківського досвіду", яка є коротким узагальненням нашої бесіди. А ще дякуємо вам за участь у зборах. Бажаємо всім здоров'я, щастя, взаєморозуміння у ваших сім'ях.

(Оголошується тема і час проведення наступних батьківських зборів.)

ЗБОРИ «Союз сім'ї та школи»

Мета:

1) інформувати батьків про концептуальні підходи до організації виховного процесу в школі і в класі;

2) спільно з батьками визначити основні правила (принципи) побудови взаємодії з учнями.

Учасники: класний керівник, батьки учнів класу.

Підготовка

I. Готуються бланки тесту «Чи в достатній мірі Ви контактні з дітьми?» для визначення рівня контактності батьків у спілкуванні з дітьми.

Тест «Чи достатньо Ви контактні з дітьми?»

1. Як Ви вважаєте, чи є у Вашій сім'ї взаєморозуміння?
2. Чи радяться з Вами діти з особистих питань, чи спілкуються душа в душу?
3. Чи цікавляться діти Вашою роботою?
4. Чи знаєте Ви друзів Ваших дітей?
5. Чи бувають вони у Вас вдома?
6. Чи беруть участь у господарських справах Ваші діти разом з Вами?
7. Чи перевіряєте Ви, як діти виконують уроки?
8. Чи є у Вас спільні з дітьми захоплення і заняття?
9. Чи беруть діти участь у підготовці до свят?
10. Чи віддасте Ви перевагу проведенню відпустки разом з дітьми?

Обробка результатів тесту

Стверджувальна відповідь оцінюється двома балами. Відповідь, виражена словами «іноді», «часом» – одним балом, «ніколи» – «0».

А тепер підрахуйте:

Якщо Ви набрали **20 балів**, Ваші стосунки з дітьми можна вважати благополучними.

Від **10 до 20 балів** – задовільними, проте недостатньо багатогранними. Подумайте, в чому саме вони мають бути доповненими, більш поглибленими.

Якщо менше **10 балів** – Ваші контакти з дітьми перебувають у недостатній мірі. Варто подумати, як їх поліпшити.

II. Перед проведенням зборів, заздалегідь, дітям пропонується «намалювати» свою біографію (кольорову). « слова, і фрагменти малюнків виконуються кольоровими олівцями або фломастерами.

Схема автобіографії

1. Моє прізвище _____
2. Моє ім'я _____
3. Мені _____ років
4. Мій улюблений колір _____
5. У променях сонечка розташуй свою сім'ю:

6. Якби у тебе залишилась остання пелюстка від квітки-семицвітки, то вона була б _____ кольору, а останнє бажання загадав, щоб

---

7. Мої улюблені слова:

8. Моє улюблене місце вдома:

9. Мені не подобаються слова:

Оформлення, обладнання та інвентар

1. У центрі дошки – плакат зі словами Е. Канта: «Діти мають виховуватись не для сучасного, а для майбутнього, можливо, кращого стану роду людського».

2. Оформлюється схема «Модель випускника», на якій представлена мета, завдання, зміст виховного процесу в закладі, а також форми роботи і взаємодії учнів, учителів і батьків.

3. На партах перед батьками розкладені схеми, які являють собою поетапну модель вивчення процесу самовдосконалення особистості.

4. Музичний супровід – спокійна лірична музика.

Хід (проведення) зборів

I. Експрес-діагностика «Чи в достатній мірі Ви контактні з дітьми?»

... Для того, щоб виховувати, безсумнівно, необхідно дуже добре знати особливості дитини, вміти користуватись різними педагогічними прийомами; та ще важливіше вміти спілкуватися з дітьми, досягати взаєморозуміння у спілкуванні з ними.

(Проводиться тестування батьків, після якого вони відразу ж можуть визначити рівень своєї контактності у спілкуванні з дітьми).

II. Знайомство батьків з автобіографіями їхніх дітей.

Класний керівник повідомляє батькам про те, що їхні діти «намалювали» свої біографії, та пропонує їм передбачити, яким є найзаповітніше бажання їхньої дитини. Потім роздає батькам ці автобіографії, і вони порівнюють свої передбачення з відповіддю дитини. (Звучить тиха музика, батьки продовжують знайомитися з автобіографіями дітей).

III. Рольова гра «Навпаки».

Мета гри полягає в тому, щоб дати батькам можливість відчути, наскільки у спілкуванні з дитиною ми забуваємо, що вона – теж особистість. Сутність гри полягає в тому, що роль дитини виконує хтось із батьків, а роль суворого батька, в якого у спілкуванні переважає авторитарний стиль, бере на себе вчитель. Після гри батьки висловлюють думку, що таке спілкування поглиблює розбіжність між дитиною і дорослим, сприяє накопиченню суперечностей і проблем. Батьки роблять висновки про те, що необхідно змінювати форми і стиль спілкування, щоб досягти позитивного результату.

Представлення класним керівником виховної системи класу і моделі випускника педагогічного ліцею.

Дійсні причини недоліків людини та її невдач зосереджені не в тих обставинах, які її оточують, а в ній самій. І головне завдання позбавлення недоліків – перебудова самого себе, власне самовдосконалення. Саме ця ідея покладена в основу виховної системи класу. Завдання учителя, батьків – допомогти дитині усвідомити себе, повірити в самого себе і в свої можливості та здібності, сприяти саморозвитку дитини.

IV. Обговорення принципів спілкування.

Безперечно, наступна робота відповідальна і складна, досягти позитивних результатів можна лише при взаємодії сім'ї та школи, співпраці батьків і самих дітей, а тому необхідно розробити принципи взаємодії дорослих і учнів-п'ятикласників.

В процесі дискусії розробляються такі принципи:

1. Взаємоповага і довір'я.

2. Розумна система покарань і позитивне стимулювання – шлях до успіху.

3. Позбавитись правила: погана оцінка – поганий учень. Вірити у творчі сили дитини.

4. «Діти мають робити те, що хочуть, а хотіти вони повинні саме того, чого бажає педагог» (Ж.-Ж. Руссо).

V. На основі виступу класного керівника і думок батьків формується рішення батьківських зборів про побудову такої виховної системи класу, яка ґрунтується на ідеї самовдосконалення і саморозвитку школяра.

«ЩАСЛИВА СІМ'Я. ЯКА ВОНА?»

(Збори-диспут)

План

1. Обговорення дискусійних питань.
2. Обговорення педагогічних ситуацій.

Питання обговорення:

1. Чи був правий Л. Толстой, коли стверджував, що всі щасливі сім'ї схожі, а нещасливі – нещасні по-своєму? За якими ознаками визначаєте, щаслива ця сім'я чи ні?
2. Який стиль родинних стосунків вважаєте ідеальним?
3. Що, на ваш погляд, найголовніше в сімейному житті?
4. Яке місце в сім'ї займають діти?
5. Чи можна за зовнішнім виглядом дитини встановити, з якої вона сім'ї?
6. Труднощі, які переборює сім'я за період свого існування, згуртовують чи роз'єднують сім'ю. Свою точку зору аргументуйте прикладами з власного життя.

Обговорення педагогічних ситуацій.

Ось дві розповіді жінок про своїх чоловіків: "Зовні наша сім'я благополучна. Чоловік не п'є, не курить, зарплату всю – додому. Діти вчаться добре. Але немає в сім'ї духовного ладу, спільних інтересів, немає нічого, що об'єднувало б нас.

Чоловік нічого не любить, нічого не хоче, окрім телевізора. З дітьми розмовляти не вміє, та й не бажає, читання літератури на теми виховання вважає марним витрачанням часу, каже: "Я все знаю".

Тоді, коли він у напівдрімоті проводить вечір біля телевізора, я перевіряю, чи вивчив англійські слова син-шестикласник, стежу за тим, як дочка-першокласниця виводить криві літери, а сама думаю, що приготувати на завтра на обід, де у кого відірвався гудзик, що треба випрати. І так щодня. Кажу "майже" тому, що буває: чоловік і на кухню до мене зайде, і до дітей в щоденник загляне, але це рідко. Частіше він замикається в собі, щоб його ніхто ні про що не питав...

Мабуть, я не відправила б вам листа, коли б не діти. Син у нас росте неорганізований, також нічого не любить і не вміє. Йому скоро тринадцять. Раніше любив читати, тепер і закинув. Як і батько, надає перевагу телевізору.

Та якщо не під силу більше переносити висиджування чоловіка перед телевізором, вибухаю і – черговий скандал. Лаюсь., правда, я, а чоловік скаже кілька слів, сповнених презирства, і відвернеться до стіни.

Усі роки я билась над проблемою виховання дітей сама. З недосвідченості робила багато помилок. А чоловік і пальцем не покивав, щоб допомогти, підтримати, разом щось обміркувати. Він вважає, що всі риси характеру закладеш в генах і нічого не виправиш. Ось такий теоретик, що влаштувався перед телевізором.

Не знаю коли, але син одного разу відчув цю відчуженість батька, а мою – немічність, наш розлад. Син постійно грубий з сестричкою, вона ж у відповідь не мовчить, огризається. Наодинці намагаюся присоромити Вітю, весь час стараюся мирити дітей. Але син мене не слухає, починає не слухати і дочка. Мені дуже важко, інколи починаю умовляти себе: змирися, скільки жінок самі везуть сімейний віз при чоловікові А як можна змиритися з байдужістю?"

1. Чи можна вважати благополучною сім'ю, в якій вихованням дітей займається один із батьків?
2. Як позначається на формуванні особистості участь у вихованні тільки одного з батьків?
3. Поділіться досвідом спілкування з дітьми у сім'ї.

"Перші роки нашого життя були нелегкими: двоє дітей – Світлана і Олексій, а допомогти нікому. Мати Віктора, яка жила з нами, потребувала догляду. Я тоді не працювала. "Витягував сім'ю Віктор. Приходив з роботи втомлений, але ніколи не бачили ми його сердитим або

незадоволеним. І звідки бралися в нього сили займатися дітьми? Вони навперебій розповідали йому про свої справи, про все радились з ним.

Світлана і Олексій не тільки знали, що тато хороший виробничник, вони власними очима бачили його працелюбність: чоловік завжди допомагав мені по дому. Усе робили ми разом. Усе було йому під силу. Ніби він ніколи і не втомлювався. І все добре, що в нього є, він передавав своїм дітям. Вони бачили, який Він справедливий, турботливий. Його мати прожила з нами двадцять вісім років. Недавно її не стало. І ось за всі ці роки ні я, ні діти не чули, щоб батько заговорив зі своєю матір'ю роздратовано. І не дивно, що діти також не грубили бабуні.

Дочка Світлана працює старшим інженером, громадський діяч, добра господиня, її чоловік – Сергій – славний хлопець, допомагає їй в усьому. Любить свою сім'ю, у них двоє дітей. Ми жили всі разом, і зять, мабуть, брав приклад з чоловіка мого. Сергій завжди говорить: "У нас батько – ідеал".

У синові Олексієві я також бачу якості, які передав йому батько. Любить будь-яку працю з самого дитинства. Спокійний, витриманий, робити вміє по дому все, як тато. Непогано грає в шахи – батько навчив, коли йому було ще вісім років. Захоплюється Олексій і музикою, добре грає на баяні. Ще він – фотоамастор. Це все від батька. Дружина Олексія Лариса, також інженер. Живуть вони добре, виховують маленького сина. Поїхали недавно в Київську область, вирішили в колгоспі випробувати себе, перевірити, на що здатні. Дуже задоволені.

Мої діти дуже гордяться своїм батьком, як і раніше батька люблять і вважають першим порадиником з будь-якого питання. Побільше б таких батьків, з яких діти брали б приклад, особливо сини".

1. Проаналізуйте описані в цьому листі факти. В чому секрет поваги дружини і дітей до батька?
2. Що таке батьківський авторитет? Які шляхи його утвердження?
3. Критично оцініть, чи користуєтесь ви авторитетом у дітей? Як ви стверджуєте свій авторитет?

ОДИН ДЕНЬ – БЕЗ НОТАЦІЙ

(поради батькам)

1. Будіть дитину спокійно; коли вона прокинеться, мусить побачити вашу усмішку і почути ласкавий голос. Не підганяйте зранку, не смикайте по дрібницях, не дорікайте за помилки і через необачність, навіть якщо "вчора попереджали".
2. Не квапте, вміння розрахувати час – ваше завдання, і якщо це вам погано вдається, то провини дитини в цьому немає.
3. Не виряджайте дитину до школи без сніданку, їй потрібно багато попрацювати.
4. Не прощайтесь, попереджаючи та наставляючи: "Дивись, не пустуй", "Поводь себе добре", "Щоб сьогодні не було поганих оцінок" т.п. Побажайте успіху, знайдіть декілька ласкавих слів. У дитини попереду важкий день.
5. Забудьте фразу "Що ти сьогодні одержав?" Зустрічайте дитину після школи спокійно, не обрушуйте на неї тисячу питань, дайте розслабитись (пригадайте, як ви самі почуваетесь після важкого робочого дня, багатогодинного спілкування з людьми). Якщо ж дитина занадто збуджена, якщо бажає поділитися чимось, не відмахуйтесь, не відкладайте на потім, вислухайте, це не забере багато часу.
6. Якщо бачите, що дитина засмучена, але мовчить, не допитуйтеся, нехай заспокоїться, тоді і розповідь усе сама.
7. Вислухайте зауваження вчителя, не поспішайте влаштовувати допит і постарайтеся, щоб ваша розмова з учителем відбувалася без дитини.
8. Після школи не поспішайте посадити виконувати уроки, необхідно 2-3 години відпочинку (а в першому класі добре було б години півтори поспати) для відновлення сил. Найоптимальніший час для приготування уроків від 15 до 17 год. Заняття вечорами некорисні, завтра прийдеться все починати спочатку.
9. Не примушуйте виконувати всі уроки за раз, після 15-20 хв. занять необхідні 10-15 хвилинні "перерви".
10. У спілкуванні з дитиною намагайтесь уникати умов: "Якщо ти зробиш, то..." Інколи умови стають нездійсненними і не залежать від дитини, і ви можете опинитися в дуже складній

ситуації.

11. Під час приготування уроків не сидіть "над душею", дайте можливість працювати самій, але якщо ж потрібна ваша допомога, наберіться терпіння. Спокійний тон, підтримка ("не хвилюйся все вийде", "давай розберемося разом", "я тобі допоможу"), похвала (навіть якщо не дуже виходить) необхідні. Не акцентуйте увагу на оцінках.

12. Знайдіть (постарайтеся знайти) протягом дня хоча б півгодини, коли ви будете належати тільки дитині, не відволікаючись на домашні справи, телевізор, спілкування з іншими членами родини. В цей момент найважливіше справи дитини, радості, невдачі, турботи.

13. Віднайдіть єдину тактику спілкування усіх дорослих у сім'ї з дитиною, свої суперечності з приводу педагогічної тактики вирішуйте без неї. Якщо щось не виходить, порадьтеся з учителем, лікарем, психологом, не вважайте зайвою літературу для батьків, там ви знайдете багато корисного.

14. Будьте уважними до скарг дитини на головний біль, втому, поганий стан. Найчастіше це об'єктивні показники втоми, складності навчання.

15. Запам'ятайте, що навіть "зовсім великі" діти (ми часто говоримо "Ти вже великий" 7 – 8 – річній дитині) дуже люблять казку перед сном, пісеньку і ласкавий дотик. Це все заспокоює їх, допомагає зняти напругу, яка накопичувалась за день, і спокійно заснути. Намагайтесь не згадувати перед сном неприємностей, не з'ясовувати стосунки, не обговорювати контрольну роботу, що буде завтра.

Завтра новий день, і ми повинні зробити все можливе, щоб він був спокійним, добрим і радісним.

Матеріали для батьківських зборів
«Роль батька у вихованні дитини»
Аналіз проблеми

Батьківський авторитет – це надзвичайно велика впливова сила у вихованні дітей. Біда сучасного суспільства полягає в тому, що ця сила часто зовсім не відчувається.

Коли мовиться про вплив сім'ї на дитину, то звичайно, перш за все, при цьому мається на увазі вплив матері. До школи, на батьківські збори приходять переважно жінки, листи непрацездатності у поліклініці видають також матерям – такою вже є усталена життєва практика.

Проте відмінності між чоловічою і жіночою виховними стратегіями, безумовно, існують. Видатний психолог і філософ Ерік Фромм визначає два типи любові: батьківський і материнський. Любов батька завжди є більш вимогливою і справедливою: дитину люблять за певні чесноти і заслуги. А для материнської любові об'єктивність невластива: дитину люблять за те, що вона є.

На думку Фромма, для нормального розвитку будь-якої людини і материнська, і батьківська любов є однаково необхідною, певне відхилення у якийсь бік призводить до викривлення світовідчуття та порушення поведінки.

Покоління сучасних дітей формується в атмосфері катастрофічної втрати батьківського авторитету. Відсутність батька, навіть за умов його формальної присутності, - велика біда. Батько, який зволікає, не здатний «звести кінці з кінцями», не може дати дитині позитивний приклад, у нього відсутнє матеріальне підґрунтя для справжнього авторитету. Однак і батько, який надто переймається зароблянням грошей, взагалі забуває про існування сім'ї та дітей. Звичайно, це крайнощі, проте мусимо констатувати, що до них має потяг поведінка сучасних батьків.

Стиль батьківського виховання

Взаємодія батька з дитиною суттєво відрізняється від материнської взаємодії. Матері прагнуть до спокійного спілкування, а батьки схильні до спонтанності, до нових, непередбачуваних утіх.

Батьківський «грально-активний» стиль спілкування є ключовим у процесі виховання у дитини емоційного самоконтролю. І в подальшому це знадобиться для встановлення глибинних соціальних відносин у дорослому житті.

«Діяльні», сповнені веселощами і фізичною активністю стосунки між батьком і дитиною позитивно впливають на навчання, допомагають дитині повірити в себе, не боятися виявляти ініціативу і творчість.

Своєрідною є природа взаємозв'язку між батьком і дитиною. По-перше, цей зв'язок легше руйнується під час розладу між батьками. По-друге, за результатами багатьох досліджень спостерігається безпосередня кореляція між успіхами людей в особистісній та професійній реалізації та ступенем їхньої близькості з батьком в дитинстві.

У батьків та матерів також різні підходи до встановлення дисципліни. Матері схильні підкреслювати «соціальну вартість» поганої поведінки, зважаючи при цьому перш за все на стосунки між людьми. Класичною є реакція матері – присоромити дитину, яка в чомусь провинилась. Стиль матері маніпулятивний

(« Що ти зробив.... У мене й без того багато роботи, а тут ще й за тобою прибирати...»).

Під час визначення меж допустимої поведінки батьківський стиль є більш функціональним. Ось приклади, властиві батьківському підходу: «Не хочеш прибирати за собою – не будеш грати на комп'ютері...»

Психологи вважають, що саме таке поєднання обох підходів – маніпулятивного і функціонального – є просто безцінним для розвитку в дитині совісті.

Реабілітація батьківства.

Відокремлення чоловіка від сім'ї відбулося внаслідок індустріалізації суспільства. Це сприяло фемінізації домашньої атмосфери та маргіналізації ролі батька.

Постіндустріальне суспільство створило найбільш сприятливі умови для повернення батьків у сім'ю. Багато сучасних чоловіків прагнуть брати активну участь у вихованні дітей. Так, уже запроваджено декретні відпустки для тат, а також батькам можуть видаватись «листки непрацездатності» по догляду за хворими дітками. До того ж у наш час вже немало молодих татусів є присутніми при народженні їхніх дітей і при цьому вони турбуються про них нарівні з дружинами. Це лише перший крок.

Нова парадигма батьківства

В сучасних умовах новою парадигмою батьківства може бути тато, залучений до виховного дійства.

До головних ознак *залученого батьківства* відносяться: почуття відповідальності за дитину, зайнятість у процесі виховання, фізична присутність, матеріальне забезпечення сім'ї, участь у прийнятті рішень.

Одним із найважливіших факторів виступає час, проведений батьком разом з дитиною. Численні дослідження підтверджують: чим більше часу батько проводить з немовлям при відсутності матері, тим ширшим в подальшому стає його «батьківський репертуар». З іншого боку, немовлята, не позбавлені спілкування з батьком, володіють більш багатим спектром соціальних навичок і більш високим рівнем дослідницьких якостей.

До того ж важливішою, ніж *кількість*, виступає *якість* взаємодії між батьком і дитиною. Істотним, значущим є не лише те, *чим* зайняті батько й дитина, а ще й те, *як* вони це роблять, яку роль відіграє батько у цій взаємодії.

Батьків сьогодні треба навчати *як* взаємодіяти. І саме тому їм необхідна психолого-педагогічна підтримка і освіта.

Запитання, відповіді на які батьки, класний керівник та фахівці шукатимуть разом

- Як навчити дитину навчатися?
- Що робити, якщо дитина каже: «Не хочу!»?
- Як боротися з лінню?

- Книга в житті родини й дитини.
- Взаємини дорослих у родині — зразок для наслідування?!
- Свята вдома: якими їм бути? ,
- Що треба знати про статеve дозрівання дітей? .
- Як запобігти проблемам у вихованні власних дітей?
- Комп'ютер — друг чи ворог?
- Взаємини молодших і старших дітей у родині. Взаємини дітей із друзями та приятелями.
- Як виховати в дитині відповідальність за свої слова і вчинки? Права та обов'язки дитини в родині.
- Здоров'я дитини — основа успішності в навчанні.
- Якщо дитина самотня...
- Шкільний підручник. Як з ним працювати вдома?
- Як навчити дитину виконувати домашнє завдання самостійно?
- Якщо дитина відстає у навчанні...
- Конфлікти в родині та мистецтво їх подолання.
- Страхи дитини. Що за цим стоїть?

Орієнтовна тематика зустрічей з батьками в межах формування культури причетності до освітнього простору школи

- Екскурсія — знайомство зі школою і шкільними службами.
- Свято народження групи.
- Зустріч з адміністрацією навчального закладу й соціально-психологічною службою.
- Зустріч батьків «Майбутні традиції».
- Круглий стіл «Подорож шкільним підручником».
- Батьківські збори «Книги, які читають усі».
- Презентація групового журналу «Новини шкільних уроків».
- Організація і проведення батьківських уроків.
- Засідання виїзного клубу вихідного дня.

- Участь у загально училишній батьківській конференції «Є проблема — є розв'язання».
- «День відкритих дверей у групі» — наочна демонстрація досягнень учнів, батьків і класного керівника колективу педагогів навчального закладу.
- Випуск стіннівки силами батьків і дітей.